

Dr. Grossz Ádám emlékezete (1925–1973)

dr. Kriván Pál*

Tikkasztó, szívszorító, feszült csendességek ülték meg akkortájt az Eötvös egyetem földtani tanszékeit. Már a június is végét járta. Tétova félsszel kérdeztük egymást: ki volt Ádámnál legutóbb? Azután mindenki ment dolgára. Találkozáskor újból és újra, félhangos, bizonytalan, alig feltett kérdések foszlottak fel a torkunkból. A hátha, a mégis, a talán reménykedései.

S aztán egyszer úgy vágódott közénk a bizonyosság — hogy még ma sem hiszünk el a valót, hogy Ádám nem él.

Egyetlen cédula, egy fekete filctollal keretezett füzetlap került Múzeum körúti épületünk üres hirdetőablájára. Rajta mindössze ennyi: „Grossz Ádám, Budapest, 1973. június 21.”

Eleinte szinte érthetetlen, felfoghatatlan volt.

Csak a folyosón, a riadtszemű, a furcsa félmozdulatokban lerögzült társak, tanítványok láttán, egyszerre kiszakadt lélegzetük nyomán tudtuk meg mindnyájan, hogy Ádám, Grossz tanár úr tényleg meghalt.

*

Dr. Grossz Ádám egyetemi docens, a földtudományok kandidátusa, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Alkalmazott Földtani Tanszékének a munkatársa, az egyetem földtani pártalapszervezetének titkára, Földtudományi Szakbizottságának tagja, a „Földtani Kutatás Kiváló Dolgozója” cím birtokosa, tagtársunk 1973. június 21-én délután, súlyos és alattomosan rejtőzködött betegségben, türelmesen viselt nagy fájdalmak után, minden vállalt feladatát elvégezve vagy elrendezve, Budapesten, az Orvostovábbképző Intézet egyik sebészeten, alig 48 évesen, meghalt.

Kemény, küzdelmes élete volt. 1925. szeptember 1-én Pécsváradon, sivár szociográfiai körülmények közé, több gyermekes bányászcsaládban született.

* Elhangzott a MFT 1974. III. 13-i Közgyűlésén.

Másfél éves, de édesanyját, TÜRRE Évát már elvesztette. Alig iskolás még Pécs-Vasas, de 1939. novemberére, 14 éves korára már segédfűtő a hirdi Kenderfonóban. Kereken 16 éves, mire elkezd a vájár fokozatokat a legelső lépcsőn, s 25 éves tapasztalt vájár — 1950. augusztusát írták már — mikor megváltik évtizedes munkahelyétől, a pécsi szénbányák vasasi üzemétől.

Értelmét, törekvését, szorgalmát, küzdőképességét dicséri a Szombathelyen 1951-ben kitűnő minősítéssel megszerzett érettségi bizonyítvány — osztályönérzetét, öntudatát, előrelátását, elhivatottságát pedig e bizonyítvány érvényesítése az egyetemi felvételre az Eötvös Loránd Tudományegyetem geológus szakán. Az előzmények ismeretében akadhettek ugyan alapképzési nehézségei a normál évjáratú évfolyamtársakkal szemben, ezeket azonban vasakarattal, példás önfegyelmekkel, szívós kitartással rendre leküzdötte, olyannyira, hogy 1955-re kitiintetési geológus oklevelet, sőt tanársegédi meghívást is kapott VADÁSZ Elemér professzor mellé.

Maradása az Eötvös Loránd Tudományegyetem Földtani Tanszékén nem tartott sokáig. Az 1955—56. tanév végén már az Országos Tervhivatalba hívták főelőadónak. Onnan átmenetileg az Országos Földtani Főigazgatóságra került csoportvezető főmérnöki státuszba, majd 1957. áprilisában úgy döntött hogy képességeinek, törekvéseinek, hivatásművelésének az akkor legprogresszívebb kutatási terület, az uránérckutatás, vonzódásának pedig a szülőföld, az otthoni környezet, a Mecsek-hegység s a baranyai lankák felelnek meg a leginkább.

1957. áprilisától a pécsi uránérckutatás egyik vezető geológusa. Tudományos munkásságának ösztönzője, alapozója és táplálója lett az itt töltött idő. Innen jelentkezik első fontos dolgozatával az „Üledékföldtani vizsgálat a komlói liász kőszénösszlet néhány meddőközetén” c. tanulmányával. Már a közvetlen vizsgálati kör, a közvetlen működési feladatmegoldás terméke a társszerzővel írott „Konkrécióképződés és új karbonátos fácies a mecsek-hegységi permi pszammitos összletben” c. dolgozata. Itt művelte ki „A mecseki permi antiklinális É-i szárnyának üledékföldtani és szerkezeti viszonyai” c. 46 gépírtott oldalban és mellékleteiben összefogott kismonográfiáját. Ez a munka biztosította számára az egyetemi doktori fokozat megszerzését az értékéhez s a vizsgálat eredményéhez mért „summa cum laude” fokozattal.

Mivel az uránérckutatás genetikai, rétegtani, ősföldrajzi, szerkezeti eredményei — értelemszerűen — a folyamatban levő s a megindítandó ércbányászatot közvetlenül szolgálták, GROSSZ Ádám a bányászati feltérási és termelési tevékenység szervezéséből is — vezető geológus lévén — tevékeny részt vállalt. Résztvett az addig hazánkban nem alkalmazott speciális jellegű földtani szolgálat megszervezésében.

A gyakorlatban töltött négy esztendő után azonban az egyetem visszavárta. Mint egyetemi adjunktus a VIRÁLIS Sándor professzor vezette Alkalmazott Földtani Tanszék oktatási és kutatási célkitűzéseivel kapcsolódott. Önálló aspiránsi témaként máris a hidasi terület komplex kőszénföldtani vizsgálatát választotta és vállalta, jeléül annak, hogy a gyakorló geológusként Baranyában töltött évek, szűkebb-tágabb pátriájába mégiscsak visszahúzzák.

A hidasi terület kőszénföldtani feldolgozása a kőszénképződési körülmények felderítését, a szénülést követő anyagi, szöveti változások megismerését és leírását, értelmezését róta feladatául. A hidasi távabbkutatás szempontjait is munkálataitól várták. Ennek során palynológiai, szénképzettani, szénkémiai és nyomelemvizsgálatokat alkalmazott illetve vett igénybe az addig ismert, hagyományos vizsgálati módszerek alkalmazása mellett.

Érdekes és fontos megjegyeznünk, hogy kitűzött feladata mintegy melléktermékül — a nyomelemvizsgálatok során — a legjelentősebb hazai Sr-dúsulással lepte meg. Észleleteit Társulatunk 1966. június 8-i, évadzáró ülésén be is mutatta „Sr-dúsulás a hidasi barnakőszenes összetételben” címmel. Eredményeire tekintettel KERTAI György, a Központi Földtani Hivatal akkori elnöke a tanulmányanyag átkérésével animálta az e tekintetben a tudományos siker nagy öröméhez jutott Grossz Ádámot.

Végző soron Grossz Ádám tanszéki tudományos munkája a hidasi terület feldolgozásában csúcsosodott ki „A hidasi terület kőszénföldtani vizsgálata” c. kandidátusi értekezésnek 1970. október 8-án történt megvédésével. Kandidátusi oklevelét 1971. június 30-án átvéve, annak jelentőségét, a mellette végzett egyéb tanszéki tudományos és oktató-nevelő tevékenység magasszintű vitelének tekintetbevételével az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kara docensi felterjesztéssel honorálta. Dr. Grossz Ádám 1971. júliustól kezdve, mint docens szolgálta tovább eredményesen és kiemelkedő szervezőkészséggel egyetemünk oktatásának, nevelésének, kutatási feladatainak továbbvitelét.

Egyetemi oktató munkát 1961-től végzett rendszeresen. Eleinte általános földtant, majd Magyarország földtanát adta elő — geofizikus hallgatóknak —, később pedig az alkalmazott földtan csaknem minden ágazatát. Ebbéli tapasztalatait érvényesítve alkotta meg 1972-ben megjelent 222 oldal terjedelmű jegyzetét „Alkalmazott földtan I.” címmel.

37 éves volt, mire eljutott első külföldi útjára, Lengyelországba, kéthetes tanulmányi időre. Ezt követően 1963-ban a Szovjetunióban, 1964-ben Szlovákiában, 1968-ban Jugoszláviában, az Aldunán, 1968. augusztusában Prágában, a XXIII. Nemzetközi Geológus Kongresszuson, 1971-ben Moszkvában a Kőolaj Világkongresszuson járt ill. vett részt. Geológus és geofizikus hallgatók számára három külföldi tanulmányutat szervezett: Erdélybe, Jugoszláviába és a legutóbbit Jugoszlávián át Bulgáriába. A bulgáriai út idején (1972. szeptember 20 – október 1.) már elhatalmasodtak rajta betegségének jelei. Aggódió figyelemzetéseink ellenére is, szinte hősieks elszántsággal küzdötte le a mostoha időjárás kifogott tanulmányút fáradalmait.

E tudományos, tudományos-gyakorlati, oktató-nevelői, közéleti curriculum vitae sokkal rövidre vontabb, semmint kifejezhetné, vagy érzékeltethetné Grossz Ádám munkássága egészét. Egy alapvonásra azonban rámutat. Arra, hogy elhunyt társunk a mostoha indulásból elfeledte azt, ami mostoha. Alkotó erővé változtatta a kegyetlen szociográfiai helyzet emlékeit. Meghatározva ezzel emberi magatartásának gerincét, politikai progresszivitását, valamint tudományos témaválasztásának következetes útját, mely a kőszéntől indult s a kőszénhez tért vissza.

Egyenes, állhatatos, következetes, elvhű, elhatározott személyiség volt. Segítőkéss, többnyire szerényen, személytelenül háttérben tartva magát. Készséggel helyezett progresszív ágra mindenkit, akit érdemesnek tartott az általa gondosan megfontolt feladat megoldására. A cél érdekelte. Élvezte a kimunkálás, az útkeresés végtelen sakkjátszmáját. Cél felé vezetése közben azonban mindig fair játékos volt. Tiszta szívé (bár zárkózott), tiszta kezű, jóllehet ütőkártyáinak feltárására néha, csak a megoldáskor, a cél elérésénél számíthatunk.

Családszerető, övéire büszke, értük minden áldozatra kész. És nemcsak otthon volt az. Családi összetartásra törekedett mindenütt, ahol megfordult,

még ha ebben inkább introvertált alkata nem is mindig segítette szándékainak mértéke szerint. Tanszékeinken, a Természettudományi Kar földtudományi intézményeiben sajátos módon az ő állandó mozgásban, tevékenységben élő személyisége, állandó és ismételt látogatásai, megbeszélései, tárgyalásai, vagy akár „csevegései” sokat jelentettek: mindenek előtt az intézmények és személyekre lebontott munkaegyüttesek koherenciájának biztosítását és fenntartását. És milyen nemeslelkű barát volt! Ezért nem tudja a nekrológus lezárni ez emlékezést. Birta barátságát.

Dr. GROSSZ Ádám barátunk, társunk! 1973. június 21. óta két valóságban, két helyen laksz immár: az állandón, Budapesten, a Farkasréti temető XVI. parcellája 3. sorának 9. hantja alatt — és itt velünk, szívünkben és emlékeztünkben szerte, aholakak járunk a világban, ahol csak gondolunk Rád, vagy beszélgetünk Rólad.

DR. GROSSZ ÁDÁM IRODALMI MUNKÁSSÁGA

1. Üledékföldtani vizsgálat a komlóli liász kőszénösszlet néhány meddőközetén. Földt. Közl. 87. p. 154—164. 1957.
2. Konkrecióképződés és új karbonátos fácies a Mecsek hegységi pszammitos összletben. (Kiss János társszerzővel) 88. p. 416—427. 1958.
3. A mecseki permi antiklinális É-i szárnyának üledékföldtani és szerkezeti viszonyai. (Kézirat. Egyetemi doktori értekezés. ELTE Alkalmazott és Műszaki Földtani Tanszékének Könyvtára.) pp. 46. 1961.
4. A hidasi barnakőszén összlet nyomelemeinek eloszlása. Földt. Közl. 96. p. 436—440. 1966.
5. Ablagerungszkylen im Perm des Mecsekgebirges. Annales. Univ. Sci. Budapestinensis, Sectio Geol. X. p. 39—58. 1967.
6. Geochemische Verteilung der seltenen Elemente im Braunkohlenkomplex von Hidas. Annales Univ. Sci. Budapestinensis, Sectio Geol. X. p. 59—65. 1967.
7. Stroncium concentracion and distribution of trace elements in the Lignite of Hidas (Mecsek mts., Hungary). Acta Geol. 11. p. 253—259. 1967.
8. A hidasi terület kőszénföldtani vizsgálata. (Kézirat. Kandidátusi értekezés. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára.) 1969.
9. Kohlengologische Untersuchung der Lagerstätte Hidas im Mecsek-Gebirge. Annales Univ. Sci. Budapestinensis, Sectio Geol. XIV. p. 53—78. 1971.

* * *

Dr. GROSSZ Ádám a tanulmányokon kívül 3 recenziót is írt a Földtani Közlöny számára (1965. a—b, 1966.). A Mecseki Ércbánya Vállalat birtokában levő, 1957—1960 között készült kéziratok jelentéseinek száma: 10. Több tízre tehető hozzáférhető, felkutatható hivatásos szakértői, bírósági szakértői munkáinak s külön megbízatású hivatali kutatási jelentéseinek a száma — témavezetői, társszerzői, szerkesztői minőségben végzett tevékenységének írásos megnyilatkozása. Említett kéziratok munkái nagyrészt az ELTE Alkalmazott és Műszaki Földtani Tanszéke könyvtárában találhatóak.